

Verslag 2013 economisch-historische activiteiten NEHA-IISG

In de in 2004 geformuleerde overeenkomst tussen het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en Stichting het NEHA zijn vier taken omschreven die het IISG vanaf 1 januari 2005 van het NEHA overneemt en waarover het IISG aan de Stichting het NEHA verantwoording zal afleggen. Hieronder wordt aan de hand van deze taken gerapporteerd over 2013.

Vooraf

Het IISG verloor ongeveer 20 procent aan arbeidsplaatsen (12.6 fte) als gevolg van een aan het begin van het verslagjaar bekendgemaakte reorganisatie. Het instituut kampte met een structureel financieel tekort van meer dan een half miljoen euro als gevolg van jarenlange, al dan niet sluipende overheidsbezuinigingen. In de nieuwe organisatie kiest het instituut voor een concentratie op onderzoek naar de wereldwijde lange-termijnontwikkeling van arbeid en arbeidsverhoudingen, het verzamelen van digitale archieven en het aanleggen van dataverzamelingen, waarbij geavanceerde methoden en technieken worden ingezet voor verwerking en analyse. De archief- en bibliotheekcollectie van het IISG blijft als vanouds toegankelijk voor onderzoek. Maar de jaarlijkse aanwas van papieren archieven zal op termijn met zo'n 75 procent worden ingekrompen, omdat veel grote archiefschenkers hun archief in de toekomst digitaal zullen aanleveren. Een groot deel van het banenverlies viel om deze reden onder het personeel van de afdeling collectieverwerking en dienstverlening. De Onderzoeksafdeling en de afdeling Digitale Infrastructuur zullen op termijn juist worden versterkt. De nieuwe organisatie is per 1 januari 2014 van kracht.

1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA, aangeduid als de Economisch-Historische Bibliotheek.

In 2013 is de bibliotheek op de gebruikelijke wijze aangevuld, ontsloten en aan gebruikers ter beschikking gesteld. Het acquisitiebeleid op economisch-historisch terrein bleef ook in 2013 gericht op drie zwaartepunten: antiquarische werken op het gebied van handelswetenschappen en nijverheid (1400-1850), statistisch materiaal en Nederlandse bedrijfsgeschiedenis. De wetenschappelijke collectie is gericht op de economische geschiedenis van Nederland in een brede internationale context en heeft als doel de ondersteuning van het wetenschappelijk economisch-historisch onderzoek in Nederland. Het IISG biedt daartoe naast boeken en tijdschriften diensten in digitale vorm aan (websites en databanken). De bijzondere acquisities zijn beschreven op <http://www.neha.nl/collections/aanwinsten2013.php>.

1.1 Collectie Archivalia [Bijzondere Collecties]

1. Lydia Hughes-Scott, East Brunswick, Victoria (BC 792). 1915. Stukken betreffende WO I.

2. Emmanuel Abraham, Londen (BC 793). Correspondentie en ander materiaal, door Emmanuel Abraham e.a. Ethiopische ballingen, verzonden aan Gerard Swanborn (1891-1982), leraar aan de Christelijke Kweekschool in Gorinchem. Geschenk B. Hijma, Amsterdam (2010).
3. Een aanvulling op het HVA Archief (BC 794). Documentatie betreffende HVA-Ethiopië, afkomstig van mevr. A. van der Vlis. Zij was van 1972/73-1974/75 onderwijzeres in Wonji. Zie ook NEHA-Bijzondere Collecties nrs. 640, 681 en 769.
4. Collectie Loes van der Valk (BC 795). Bronnen voor Loes van der Valk, Van pauperzorg tot bestaanszekerheid. Armenzorg in Nederland 1912-1965, Amsterdam 1986, uit de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Maatschappelijk Werk en het Centraal Bureau voor Statistiek; kopieën van een fondsenenquête uit 1901/1903 door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, gedeeltelijk gepubliceerd door de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van de Geneeskunst als Rapport omtrent den toestand der ziekenfondsen in Nederland, 1901/1908 en van literatuur over enquêtes naar kinderarbeid in 1841 en 1860.
5. Collectie Leo Noordegraaf (BC 796).
6. Nederlandsch-Indische Vatenfabriek "Nivat", Bandoeng-Amsterdam (BC 797). Album met 52 ingeplakte foto's van fabriek, produkten en van een slamatan in 1950.
7. Koninklijke Nederlandsche Glasfabriek en Stoomglasslijperij J.J.B.J. Bouvy, Dordrecht (BC 798). Album met twaalf foto's met onderschriften van vestigingen van het bedrijf in Dordrecht, Amsterdam Rotterdam en Utrecht. Later zijn 33 foto's toegevoegd, merendeels personeelsfoto's, zonder onderschrift.
8. Lindeteves, Djakarta (BC 799). Album met 65 foto's van in Indonesië geleverde aggregaten, motoren en installaties. De oudste afgebeelde machine was geleverd in 1920.
9. Jean Lacoste, zijdereder te Amsterdam (BC 800). 1730-1733. Notitieboekje van een zijdereder. 43 + 4 pagina's zijn beschreven. Eén beschreven blad is verwijderd. In de omslag een papier met 24 stalen effen lint in diverse kleuren.
10. Aanvulling op Zieken- en Begrafenis Sociëteit 'Tot Hulp der Menschheid', Leiden (BC 801). 1845-1872. Notulen van het Begrafenis- en ziekenfonds onder de zinspreuk 'Tot Hulp der Menschheid', van 17.12.1845 tot 06.08.1872, 278 p. Zie ook NEHA Bijzondere Collecties nr. 586.
11. Aanvulling op S. Vissering (BC 802). 1865. S. Vissering, Statistiek der bevolking van het Koninkrijk der Nederlanden. Collegedictaat, Leiden 1865, ms, 315 p.
12. Aanvulling N.W. Posthumus (BC 803). 1930. Collegedictaat "Economische geschiedenis" en examenvragen, afkomstig van de student sociale geografie S.H. Jonkman. Zie ook NEHA Bijzondere Collecties nrs. 407 en 496. Geschenk Peter

Jonkman, Amsterdam (2013).

13. Aanvulling "Groote Tafereel der Dwaasheid" (BC 804). 1720. Twee pentekeningen in sepia over de windhandel in 1720. Zie ook NEHA Bijzondere Collecties nr. 255 en NEHA L 12 / 254K.
14. Kasboek van kleermaker Joannes van Deuren, Deurne (Antwerpen?) (BC 805). 1725-1765 (1868). Kasboek van kleermaker Joannes van Deuren. Per klant worden van 1725 tot 1765 zijn werkzaamheden en leveranties voor hun jaarrekening genoteerd. Aan het eind van het kasboek zijn enkele pagina's verwijderd.
15. Vrije van Sluis, Rechtsgeschiedenis (BC 806). 1757-1783. Op de titelpagina van dit handschrift staat: "Privilegien, Octroijen, Concessien, Transactien, Appointementen, Sententien etc. aangaande het Landt van den Vrijen en appendente van dien. Mitsgaders copie van verscheijde Uijtgiften van thienden in 't Latijn en hierin gemelde acoorden als andere hiertoe meest relatief etc. nader bij 't register gespecificeert. Waar bij nog gevoeght is een kort berigt nopens de fundatie van het collegie 's Lands van den Vrijen te Sluijs. En een lijst van de successievelijk aldaar geweest zijnde hoogbailliuws, burgemeesters, schepenen, pensionarissen, griffiers en ontfangers, 1757." Het deel telt 354 genummerde pagina's en is maar gedeeltelijk beschreven. Stukken over tienden en register ontbreken. De lijsten van magistraten zijn bijgewerkt tot 1783.
16. Huiden- en roetboek van een beenhouwer, Oost-Vlaanderen (BC 807). 1834-1857. Een anonieme beenhouwer levert eigen en gekochte huiden en vellen op jaarcontract aan handelaren in Temse (Gebr. Rens), Gent (Herman De Boodt, Herman Lamotte), Sint Niklaas (De Ruyter), Antwerpen (Aur. Pardon) en Melle (P.S. De Lombaert).
17. Scheepvaartbedrijf H.H. Holthuizen & Zn., Rotterdam (BC 808). 1962-1983. Accountantsrapporten betreffende de firma's H.H. Holthuizen & Zn en L.J. Holthuizen & Co. over de jaren 1962-1982.
18. Plantage Oud Bellevue, district Commewijne in Suriname (BC 809). 1829-1839. Financiële stukken en correspondentie betreffende de koffieplantage Oud Bellevue.

Bovendien verwierf het NEHA door aankoop een serie rekeningen van de Admiraliteit in Friesland uit de jaren 1772-1780. Deze stukken bleken afkomstig uit het archief van de familie Van Scheltinga. Deze stukken zijn in bruikleen overgedragen aan Tresoar in Leeuwarden waar het archief van Van Scheltinga ligt.

1.2 Collectie antiquarische werken

Op het gebied van het oude boek dit jaar een bescheiden aantal aanwinsten. Daarbij een gids voor de koopman: Andrew Johnstone, *Johnstone's London Commercial Guide, and Street Directory; on a new and more efficient principle than any yet established. In Four Parts [...]* (London : for the proprietors, by Barnard and Farley [...], 1818).

Van praktische aard is eveneens James Craig, *The excise officer's pocket companion; containing those things which are actually practised in Scotland, and which are absolutely necessary to be understood by every person employed as an officer of excise [...]* (Edinburgh : for the author, 1794). Het gaat hier om een compendium met tabellen in het bijzonder bedoeld voor de jonge en nog onervaren beampte van de accijnsen.

Eveneens een gids in 2 delen, maar dan in de sfeer van de beroepskeuze: Ernst Maurer, *Gewerbkunde oder Kenntniss aller Gewerbe besonders für Deutschlands Jünglinge, die sich ein Gewerbe wählen wollten*. Erster [- Zweiter] Theil (Leipzig, August Lebrecht Reinicke, 1805). Daarin een overzicht van meer dan 270 beroepen van Ahlenschmied en Alaunsieder tot Zuckerbäcker, Zuckersieder en Zwilligmacher met informatie over opleiding, arbeidsomstandigheden en vooruitzichten.

Een mooie aanvulling op de collectie catalogi van industriële tentoonstellingen is de *Verzeichniss Hamburgischer Kunst- und Industrie-Arbeiten, welche auf Veranlassung der hiesigen Gesellschaft zur Beförderung der Künste und nützlichen Gewerbe eingeliefert und vom 16. September bis zum 13. October 1832 zur öffentlichen Ausstellung im Concertsaale des Stadttheaters gebracht worden [...]* (Hamburg, J.A. Meissner, 1832). Dit is de officiële catalogus van de eerste industriële tentoonstelling in Hamburg gehouden.

Twee aanvullingen op de collective vroege statistiek, de *Almanach du commerce de Paris, des départemens de L'Empire Français et des principales villes du monde* / par J. de la Tynna. Année 1809. XIIe année (A Paris : chez J. de la Tynna etc., s.a.) en het tweedelige werk van Maurice Block, *Statistique de la France comparée avec les autres états de l'Europe* (Paris : Amyot, 1860).

Tot slot zij hier genoemd de heruitgave van Daniel Defoe's work *A general history of discoveries and improvements* (London 1725): *The history of the principal discoveries and improvements, in the several arts and sciences: particularly the great branches of commerce, navigation and plantation, in all parts of the known world* (London, printed for W. Mears, F.Clay and D. Browne, 1727).

1.3 De collectie (primair) gedrukt materiaal

De collectie is verrijkt met een aantal kleinere en grotere schenkingen, waaronder verschillende aanvullingen op onze collectie jaarverslagen, documentatie over ondernemingen in Nederland, emissie prospectussen en gedenkboeken.

1.4 Het NEHA Digitaal

Websites

De website van het NEHA is in het afgelopen jaar regelmatig bijgehouden. Nieuwe aanwinsten werden geplaatst, zowel wat kostbare boeken betreft als de lijst van aanwinsten van Bijzondere

Collecties. De veranderde voorwaarden voor stichtingen met een ANBI status maakten een kleine aanpassing van zowel de NEHA site als die van het Unger-Van Brero Fonds noodzakelijk.

Naast de eigen website en die van het Unger-Van Brero Fonds onderhoudt het NEHA ook de sites van een aantal projecten: Het bedrijfsleven in Nederland in de 20ste eeuw BINT (www.bintproject.nl), van Economy and Society in the Low Countries in the Pre-Industrial Period (www.lowcountries.nl) en van de Stichting Bedrijfsgeschiedenis (www.neha.nl/stichtingbg/).

Databanken

De bibliotheek van het IISG/NEHA beschikt over enkele databanken op het gebied van de economische geschiedenis:

1. IISH List of Datafiles of Historical Prices and Wages (www.iisg.nl/hpw/)
2. Nijverheidsstatistiek van Struve en Bekaar (www.neha.nl/struve/)
3. Biografieën van Nederlandse ondernemers (www.iisg.nl/ondernemers/).

Digitalisering

In de vergadering van 17 juni 2011 besloot het bestuur het groene licht te geven aan het voorstel om de jaarboeken van het NEHA (1914-2003), inclusief de *Jaarboeken voor de geschiedenis van bedrijf en techniek* (1984-1993), het *NEHA bulletin* (1987-2003) en *Economic and Social History in the Netherlands* (1989-1996) te digitaliseren. Op moment van schrijven van dit verslag is het scannen van de jaarboeken en het Bulletin voltooid. Volgens planning zal alles op 27 juni 2014 beschikbaar zijn.

1.5 NEHA collectie te zien

Van 1 maart tot 2 juni 2013 organiseerde het Sieboldhuis in Leiden onder de titel ‘Hollanders - Beeldjes en verbeelding van vreemdelingen in Japan’ een tentoonstelling over de bijzondere positie die Nederlanders in Japan innamen. Voor de tentoonstelling werd een beroep gedaan op de collectie Japanse prenten van het NEHA.

2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Uit het KNAW-subsidie kan op het moment van overdracht 0,9 fte structurele formatie voor onderzoek betaald worden. Het IISG zal deze formatie in stand houden – voor zover als het daartoe door het KNAW-subsidie blijvend in staat gesteld wordt – en naar vermogen uitbreiden.

2.1 Bedrijfsleven in Nederland in de twintigste eeuw (BINT)

In dit grootschalige project wordt samengewerkt met collega's van de universiteiten van Utrecht, Rotterdam en Eindhoven. Meer informatie is te vinden bij www.bintproject.nl. De inzet van IISG/NEHA-zijde in dit project bestaat vooral in de onderzoekstijd van Jacques van Gerwen, die in samenwerking met Ferry de Goey (EUR) verantwoordelijk is voor het deelproject ondernemerschap (voor details, zie www.bintproject.nl/ondernemerschap.php). Hun publicatie *Ondernemers in Nederland. Variaties in ondernemen* vormde het eerste deel in de BINT-reeks. In het verslagjaar is gewerkt aan een Engelstalige synthese die zal verschijnen nadat alle afzonderlijke delen zijn afgerond. Een deel van de beschikbare tijd is besteed aan het onderhoud van de website 'Biografieën van Nederlandse ondernemers' (www.iisg.nl/ondernemers/) en participatie in een tweetal biografische projecten, namelijk het 'Biografisch Portaal' (<http://www.biografischportaal.nl/>) en het project 'Biografisch Woordenboek van Nederlandse Ondernemers' (<http://www.walburgpers.nl/site>).

2.2 Slavernij-project

Precies 150 jaar geleden schafte Nederland de slavernij af. Nog steeds is er onenigheid over de vraag hoeveel Nederland aan de slavernij heeft verdiend. Het IISG, de VU en de Universiteit Leiden willen hierin duidelijkheid verschaffen. In het verslagjaar ontvingen ze een NWO-subsidie voor een groot onderzoeksproject naar het economisch belang van Nederland bij de slavernij.

Hoewel er genoeg publieke belangstelling is voor deze kwestie, heeft de wetenschap het op dit punt tot nog toe laten afweten. Recente voorlopige schattingen suggereren dat de baten uit de Atlantische slavernij gerelateerde handel hoger waren dan die van de roemruchte VOC.

Het project met de titel *Slaves, commodities and logistics: the direct and indirect, the immediate and long-term economic impact of eighteenth-century Dutch Republic transatlantic slave-based activities* onderzoekt het belang van de aan slavernij gerelateerde productie en handel voor de Nederlandse economie in de achttiende eeuw. Er wordt gekeken naar de directe baten van de slavenhandel en de opbrengsten van de plantages, maar ook naar de indirecte gevolgen, zoals gunstige werkgelegenheidseffecten op scheepswerven en toeleveringsbedrijven. Tevens wordt er een reconstructie gemaakt van de winsten die behaald werden op de Nederlandse export van door slaven vervaardigde koffie, suiker en tabak. De derde invalshoek betreft het verzekerings- en bankwezen en de maritieme sector, die door de Atlantische handel konden floreren. In dit onderzoek wordt daarom ook de vraag gesteld in hoeverre de ontwikkeling van de Rotterdamse haven is gestimuleerd door haar rol in de achttiende-eeuwse Atlantische economie.

Het project is een initiatief van het IISG/NEHA. De aanvragers zijn: prof. dr. Marcel van der Linden (IISG), prof. dr. Henk den Heijer (Universiteit Leiden), prof. dr. Karel Davids (VU). De komende vijf jaar zullen drie onderzoekers in dit project werkzaam zijn: Tamira Combrink (IISG), Pepijn Brandon (VU) en Gerhard Kok (Universiteit Leiden).

2.3 Clio Infra

In 2010 is door NWO een subsidie toegekend aan het project Clio Infra, waarvan Jan Luiten van Zanden de hoofdaanvrager en het IISG de penvoerder is. Het project ging op 1 januari 2011 van start. Inmiddels heeft Clio Infra een aantal onderling verbonden databases tot stand gebracht met gegevens over wereldwijde sociale, economische en institutionele indicatoren over de afgelopen vijf eeuwen, met speciale aandacht voor de afgelopen 200 jaar. Die indicatoren maken onderzoek mogelijk naar de lange termijn ontwikkeling van wereldwijde ongelijkheid.

Sommige landen zijn in het (recente) verleden rijk geworden, andere zijn arm gebleven. Nieuwe theoretische inzichten in de economie – zoals de nieuwe institutionele economie, nieuwe economische geografie en nieuwe groeitheorie – en de opkomst van globale economische en sociale geschiedenis betekenen dat deze processen op wereldschaal bestudeerd kunnen en moeten worden. Het vraagstuk van wereldwijde ongelijkheid kan alleen onderzocht worden op basis van wereldwijde data over de patronen van economische performance en hun oorzaken. Tot voor kort ontbraken voor een aantal van de belangrijkste indicatoren deze datasets. Clio Infra is bezig in deze leemte te voorzien. Datasets zijn of worden verbeterd of gecreëerd over, bijvoorbeeld, de levensstandaard, menselijk kapitaal, en culturele en politieke instituties. Economisch- en sociaal-historici uit de hele wereld werken samen in thematische collaboraties, om hun kennis over de relevante indicatoren van economische performance en zijn oorzaken te verzamelen en te delen. De bijeengebrachte data worden gestandaardiseerd, geharmoniseerd en geconserveerd voor toekomstig gebruik. Nieuwe indicatoren om ongelijkheid te bestuderen worden ontwikkeld. De datasets zijn toegankelijk via een centrale website, die ook mogelijkheden tot visualisatie van de gegevens biedt.

Medeaanvragers van het project zijn Peter Doorn (DANS), Lex Heerma van Voss (Huygens ING) en Jan Kok (Radboud Universiteit Nijmegen). Data worden ook verzameld door de universiteiten van Utrecht, Groningen en Tübingen. De centrale coördinatie van het project is in handen van postdoctoraal onderzoeker Reinoud Bosch. Naast zijn coördinatiewerk is hij in 2011 begonnen met het opzetten van een dataset met financiële gegevens.

Op 21 juni werd volgens plan de eerste versie van de Clio Infra-website gelanceerd door de vicepresident van de KNAW, Pearl Dykstra. De website biedt de mogelijkheid om datasets te downloaden en te visualiseren in de vorm van kaarten en grafieken. Vervolgens is het project zijn tweede fase ingegaan, waarin gewerkt wordt aan nieuwe functionaliteiten in de website en verdere toevoeging van datasets. Intussen werden enkele wijzigingen in de projectorganisatie doorgevoerd. Vanuit het IISG is Henk Wals nu verantwoordelijk voor de bouw van de centrale portal en Karin Hofmeester voor de datahubs die het IISG bouwt. De centrale coördinatie van het project was ook in 2013 in handen van Reinoud Bosch.

zie <http://www.clio-infra.eu>.

2.4 Phd-project Lonen en prijzen binnen het Clio Infra project

Gerelateerd aan Clio-Infra is bij het SNS-Reaal fonds een aio-post aangevraagd en verkregen voor onderzoek naar levenstandaard en handel in het Nederlandse koloniale rijk in Azië (en Zuid Afrika) in de zeventiende en achttiende eeuw. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gegevens over lonen en prijzen uit de VOC archieven.

In het kader van dit project heeft Pim de Zwart (de promovendus op dit project) in 2013 een artikel gepubliceerd over de ontwikkeling van het reële loon in de Kaap Kolonie over de lange

termijn (1652-1910) en geanalyseerd hoe deze ontwikkeling zich verhoudt tot de historiografie over de economische ontwikkeling van de Kaap Kolonie (verschenen in het *Tijdschrift voor Economische en Sociale Economische Geschiedenis, TSEG*). Verder heeft De Zwart in 2013 een aantal presentaties gegeven: Op de 7th *European South-East Asian Studies Conference* aan de Technische Universiteit van Lissabon heeft hij werk over de levensstandaard in Java op de lange termijn gepresenteerd (gezamenlijk werk met Jan Luiten van Zanden). Op de N.W. Posthumus Conferentie in Eindhoven, en een symposium georganiseerd door het Huygens ING over de archieven van de VOC Boekhouder-Generaal in Batavia, heeft hij zijn hoofdstuk gepresenteerd over de vergelijking van de levensstandaard in Bengalen, Ceylon, Java en de Kaap Kolonie in de zeventiende en de achttiende eeuw. Op het sociaal-economische geschiedenis seminar van de Universiteit Utrecht heeft hij een presentatie gehouden over de VOC en het proces van globalisering in de vroegmoderne tijd. Ten slotte heeft hij in Utrecht en Parijs presentaties gegeven over de ontwikkeling van de reële lonen wereldwijd tussen 1820 en 2008 (werk samen met Bas van Leeuwen van de Universiteit Utrecht).

Projectleider: Jan Luiten van Zanden, medebegeleiders: Lex Heerma van Voss en Elise van Nederveen Meerkerk
Uitvoerder: Pim de Zwart
Looptijd: 2010-2014
Fte: 1,0

2.5 GIGA

Het onderzoeksproject *Giving in the golden Age* is gefinancierd door NWO. Het programma wordt geleid door Marco H.D. van Leeuwen en Lex Heerma van Voss.

De liefdadigheid van de Nederlandse Republiek was spreekwoordelijk. Buitenlanders kwamen de armenhuizen, weeshuizen, gasthuizen en andere liefdadige instellingen bewonderen. Historici zijn het met de toenmalige buitenlandse reizigers eens dat het hier een bijzondere prestatie betrof. Nergens in Europa, en waarschijnlijk nergens ter wereld, werd zoveel geld aan liefdadige instellingen gegeven als in de Republiek. De rijkdom van de Republiek was daarvoor een voorwaarde, maar voldoet niet als verklaring. In het programma *Giving in the Golden Age* werd het hele scala van giften onderzocht. Vrijwel anonieme collectes op straat en in kerken werden onderzocht door promovenda Daniëlle Teeuwen, testamenten van middelgrote tot rijke gevers door postdoc Elise van Nederveen Meerkerk en de grote giften die nodig waren om hofjes te stichten door postdoc Henk Looijesteijn. Dit complex van bronnen geeft ook informatie die het mogelijk maakt om alle verklaringen voor de Nederlandse gulheid te toetsen, bijvoorbeeld informatie over de gevers, hun motieven en de aard van hun giften. Dit zal als afronding van het programma gebeuren door Marco van Leeuwen.

Daniëlle Teeuwen was in 2013 nog de enige bezoldigde projectmedewerker. Zij heeft aspecten van haar project op diverse plaatsen gepresenteerd. Zij gaf een paper 'A penny for the poor. The widespread practice of monetary charitable donations in Delft and Zwolle, 17th-18th century' tijdens de N.W. Posthumus Conferentie te Eindhoven op 19 april 2013, en hield verder lezingen te Amersfoort, Nijenrode en aan de Universiteit van Antwerpen. Samen met voormalig projectmedewerker Elise van Nederveen publiceerde ze het in 2012 te Prato gegeven paper: Meerkerk and Daniëlle Teeuwen, 'Keeping up the good works: voluntary giving and the financial maintenance of charitable institutions in Dutch towns, c. 1600-1800', in: F. Ammanati (ed.), *Assistenza e solidarietà in Europa. Secc. XIII-XVIII/Social Assistance and Solidarity in*

Europe from the 13th to the 18th Centuries. Atti della "Quarantaquattresima Settimana di Studi" 44 (Florence, 2013) pp. 179-207.

Daniëlle Teeuwen heeft per 1 oktober 2013 haar aandeel aan dit project afgerond; het proefschrift dat zij heeft geschreven zal in 2014 worden verdedigd aan de Universiteit van Utrecht. Projectleden Lex Heerma van Voss, Marco H.D. van Leeuwen en Elise van Nederveen Meerkerk hebben in de loop van het jaar haar proefschrift begeleid.

Projectleden Henk Looijesteijn en Marco van Leeuwen publiceerden eveneens het in Prato gegeven paper: 'Ospizi e corporazioni: assistenza alla classe media nella Repubblica olandese', in: Ammanati, *Assistenza e solidarietà*, 363-383. Ook het paper van projectmedewerker Lex Heerma van Voss werd gepubliceerd: 'Poor Relief Institutions in North-Western Europe (1550-1800)', Ammannati, *Assistenza e solidarietà*, 57-74.

Projectleden Marco van Leeuwen en Henk Looijesteijn presenteerden verder een paper op de Rural History Conference te Bern, 19-22 augustus; '*Rural relief in the Netherlands c. 1800*'.

Projectlid Henk Looijesteijn publiceerde verder nog voor een breder publiek over de resultaten van het project: 'Armoede in de Gouden Eeuw. De dreiging van gebrek en hoe die werd bestreden', *Hermes. Tijdschrift voor leraren geschiedenis* 17.53 (2013), 12-21. Hij heeft ook drie maal een lezing gegeven voor een groter publiek, en twee maal een gastcollege gehouden, over liefdadigheid in de Gouden Eeuw en de stichting van hofjes. Daaronder was een voordracht, op 10 juni, op uitnodiging van NWO in het kader van Bessensap, een jaarlijks evenement waarbij onderzoekers in contact worden gebracht met journalisten.

Projectlid Marco van Leeuwen heeft tenslotte in 2013 nog, samen met filantropie-onderzoekster Pamela Wiepking, gepubliceerd: 'National campaigns for charitable causes: a literature review', *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* (NVSQ) 42, 219-240, en: 'Picturing Generosity. Explaining success of national campaigns in the Netherlands', *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* (NVSQ) 42, 262-284.

Tenslotte publiceerde hij in het kader van het project ook nog: 'Overrun by hungry hordes? Migrants' Entitlements to Poor Relief in the Netherlands, 16th-20th centuries', in: S. Hindle and A. Winter, *Migration, settlement and belonging in Europe, 1500-2000: Comparative Perspective*. Berghahn Publishers, 173-203.

3. Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch-historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is, onder meer in boeken, tijdschriften, op het web of in elektronische discussielijsten.

Ook in 2013 heeft Amsterdam University Press (AUP) in opdracht van het NEHA/IISG het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* (TSEG, *The Low Countries Journal of Social and Economic History*) uitgegeven. Begunstigers van het NEHA ontvingen vier nummers. De inhoudsopgaven en de artikelen zijn te vinden op www.tseg.nl.

In 2013 verschenen 11 reguliere artikelen (6 in het Nederlands en 5 in het Engels), 1 review artikel over het 'Creative City'-debat door Ilja Van Damme en een special issue over Ethnic Violence in the late Ottoman Empire door gasteditor Erik Jan Zürcher.

Daarnaast zijn er 45 recensies gepubliceerd.

In het najaar is met het NEHA-bestuur en de IISG-directie de toekomst van het TSEG in relatie tot de open access besproken op basis van de notitie *Van Green naar Gold? De toekomst van het TSEG* (10 oktober 2013). Op basis van dit overleg is besloten vooralsnog vast te houden aan de huidige 'Green open access-variant' (beschikbaarstelling op de website een jaar na het verschijnen van het papieren tijdschrift). Ook zal vooralsnog worden vastgehouden aan de huidige vormgeving en de hosting door het IISG. Stijgende prijzen en kosten in de afgelopen jaren maakten het helaas noodzakelijk om met ingang van 2014 de abonnementsprijzen te verhogen. Ondanks deze verhoging blijft het TSEG in financieel opzicht een relatief goedkoop tijdschrift. In 2014 zullen meerdere bijeenkomsten worden belegd (intern IISG, NEHA en TSEG-redactie) en extern (andere KNAW humanities tijdschriften) om vormen van samenwerking (zoals het opereren op een gezamenlijk platform) te bespreken.

In het verslagjaar werd de redactie gevormd door Ariadne Schmidt (voorzitter, Universiteit Leiden), Ewout Frankema (Universiteit Wageningen), Jacques van Gerwen (NEHA/IISG), Frank Schipper (Universiteit Leiden), Jaco Zuiderduijn (Universiteit Utrecht), Ilja van Damme (Universiteit Antwerpen), Anne Winter (Vrije Universiteit Brussel), Isabelle Devos (Universiteit Gent) en Yves Segers (Universiteit Leuven) en Astrid Verburg (IISG, redactiesecretaris).

- 4** *Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door onder meer jaarlijks minstens een bijeenkomst te beleggen ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis.*

NEHA Studiedag

Op vrijdag 21 juni werd bij het IISG/NEHA de Clio Infra website gelanceerd. Via deze website worden economisch historische datasets met een tijdspanne van twee tot vijf eeuwen open access beschikbaar gesteld voor onderzoek naar wereldwijde ongelijkheid.

De lancering werd omlijst met sprekers, Jan Luiten van Zanden (NEHA/Universiteit Utrecht), Henk Wals (IISG), Pearl Dykstra (KNAW), Reinoud Bosch (IISG) en Frank van Cappelle (Statsilk).

Voor meer informatie zie: <http://socialhistory.org/nl/projects/clio-infra>

Bijzonder hoogleraarschap

Sinds 1994 heeft het NEHA de bijzondere leerstoel 'Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten' ingesteld. Deze is gevestigd aan de UvA. Vanaf 1 januari 2012 wordt deze leerstoel bekleed door prof.dr. J.P.B. Jonker (zie bijgaand separaat verslag).

Het curatorium van deze leerstoel is als volgt samengesteld: prof. dr. J.L. van Zanden (voorzitter), dr. B.M.A. de Vries namens het College van Bestuur, prof. dr. H.F.K. van Nierop namens de Faculteit der Geesteswetenschappen en J.L.J.M. van Gerwen (secretaris).

Samenstelling NEHA bestuur in 2013

Prof. dr J.L. van Zanden, voorzitter (2015, tweede termijn), dr M. van Tielhof, secretaris (2014, eerste termijn), drs J.A. de Jongh AAG, penningmeester (2016, tweede termijn) en prof. dr A. Knotter (2015, eerste termijn).

Samenstelling Raad van Advies in 2013

Dr J. Barendregt (2016), dr T. de Graaf (2014), dr F. de Goey (2014), dr A. Janssens (2015), prof. dr H. de Jong (2015), drs G. Terpstra (2016) en drs H. van Weeren (2015) en dr G. Westerhuis (2015).

Bijlage Publicaties

In 2013 verschenen onder meer de volgende economisch-historische publicaties:

Ulbe Bosma, *The Sugar Plantation in India and Indonesia: Industrial Production, 1770-2010*. New York: Cambridge University Press, 323 pp.

Ulbe Bosma, 'Review Essay. Why Europe Grew Rich and Asia Did Not', *International Review of Social History*, [online pre-publication], 1-12.

Ulbe Bosma [with J. Curry-Machado], 'Turning Javanese: The Domination of Cuba's Sugar Industry by Java Cane Varieties', *Itinerario*, vol. 37, no 2, 101-120.

Jacques van Gerwen, Review, Wim Willems en Hanneke Verbeek (eds), *Honderd jaar heimwee. De geschiedenis van Polen in Nederland*, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 10:2 (2013) 149-150.

Jacques van Gerwen <http://www.vakbondshistorie.nl/dossiers/article/foutje-bedankt.html> (webpublicatie)

Jacques van Gerwen [met Ferry de Goey], 'Ondernemers in een veranderende samenleving', in: J. Visser et al (red.) *Nederlandse ondernemers 1850-1950. Noord Holland en Zuid Holland* (Zutphen 2013) 13-22.

Jacques van Gerwen, 'Familie Gerzon', in: J. Visser et al (red.), *Nederlandse ondernemers 1850-1950. Amsterdam*, Zutphen: Walburg Pers 2013, 110-117.

Jacques van Gerwen, 'Nehemia de Lieme 1882-1940', in: J. Visser et al (red.) *Nederlandse ondernemers 1850-1950. Noord Holland en Zuid Holland*, Zutphen: Walburg Pers 2013, 265-271.

Karin Hofmeester, 'Shifting Trajectories of Diamond Processing: from India to Europe and Back, from the Fifteenth Century to the Twentieth', *Journal of Global History*, vol 8, no 1, 25-49.

Henk Looijesteijn, 'Armoede in de Gouden Eeuw. De dreiging van gebrek en hoe die werd bestreden', *Hermes. Tijdschrift voor leraren geschiedenis*, vol. 17, no 53, 12-21.

Henk Looijesteijn, 'Een magneet voor buitenlanders. Immigratie naar de Republiek in de Gouden Eeuw', *Kleio*, vol. 54, July, 26-31.

Henk Looijesteijn, [Review of: *Leden van één lichaam. Denkbeelden over armen, armenzorg en liefdadigheid in de Noordelijke Nederlanden 1300-1650*], *De zeventiende eeuw*, vol. 29, no 1, 121-123.

Jan Lucassen [with G. Kessler], 'Labour Relations, Efficiency and the Great Divergence: Comparing Pre-industrial Brick-making across Eurasia, 1500-2000', in: M. Prak (ed.), *Technology, Skills and the Pre-Modern Economy in the East and West. Essays dedicated to the memory of S.R. Epstein*. Leiden-Boston: Brill, 259-322, [Global Economics History Series, 10]

Christine Moll-Murata, 'Guilds and Apprenticeship in China and Europe: the Jingdezhen and European Ceramics Industries', in: JL van Zanden and M. Prak, *Technology, Skills and the Pre-modern Economy in the East and the West: Essays Dedicated to the Memory of S.R. Epstein*. Leiden/Boston: Brill, 225-258.

Angelie Sens, 'Sara Johanna de Beer. Uitgeefster in Suriname', in: E. Kloek (ed.), *1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis*. Nijmegen: Vantilt, 760-761.

Angelie Sens, [Review of: P. Emmer en J. Gommans, *Rijk aan de rand van de wereld. De geschiedenis van Nederland overzee, 1600-1800*]. *Oso : Tijdschrift voor Surinamistiek en het Caraïbisch Gebied*, vol 32, no 1, 114-117.

Danielle Teeuwen [with E. van Nederveen Meerkerk], 'Keeping up the Good Works: Voluntary Giving and the Financial Maintenance of Charitable Institutions in Dutch Towns, c. 1600-1800', *Dattini Conference. Assistenza e solidarietà in Europa secc. XIII-XVIII. Atti della 44 Settimani di Studi (22-26 Aprile 2012)*, 179-207.

Danielle Teeuwen, [Review of: A. Boele, *Leden van één lichaam. Denkbeelden over armen, armenzorg en liefdadigheid in de Noordelijke Nederlanden 1300-1650*], *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, vol. 10, no 3, 121-122.

Pim de Zwart, 'Real Wages at the Cape of Good Hope: a Long-term Perspective 1652-1912', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, vol 10, no 2, 28-58.

Bijzondere NEHA leerstoel Bedrijfs geschiedenis inclusief de sociale aspecten

Verslag over 2013

Joost Jonker

Aanstelling

Hierin kwam tijdens het verslagjaar geen wijziging.

Onderwijs

Naast de begeleiding van enige BA en MA scripties gaf ik in april-mei mijn eerste colleges, een BA3 college getiteld *De anatomie van de globalisering, bedrijfsleven en wereldeconomie sinds 1800* plus een MA onderzoeksgroep die begon met het ordenen van het archief Van Eeghen op het Amsterdamse stadsarchief. Voor het eerste college had ik uiteindelijk 20 deelnemers, voor het tweede kwamen er zes opdagen. Het BA college verliep goed en getuigde de door mij zelf afgenomen evaluatie waardeerden de studenten het zeer, al werd er geklaagd over de gestelde eisen. Komend blok februari-maart geef ik het college opnieuw. De onderzoeksgroep Van Eeghen verrichtte uitstekend werk, sterk geholpen door de voortreffelijke dienstverlening van het Stadsarchief, dat ons alle faciliteiten bood. Studenten ordenden archiefstukken en deden daarnaast zelfstandig onderzoek in het archief over een zelf gekozen onderwerp. Omdat de geringe lengte van de UvA onderwijsblokken (acht weken) geen omstandige werkstukken toelaat, maakten de studenten posters die inmiddels op het web gepubliceerd zijn (http://www.neha.nl/posters_2013.php). Voorafgaand aan de colleges leverde ik eveneens een bijdrage aan de ordening door de portefeuilles ongeregeld voor mijn rekening te nemen. Gaande het traject diende zich bovendien een stagiair van de VU aan via collega Inger Leemans. Die gezamenlijke inspanning leidde ertoe dat inmiddels verreweg het grootste deel van het archief geordend is. Naar verwachting zal de inventarisering na het komende college, in februari-maart, vrijwel voltooid zijn.

De promovendus Alberto Feenstra (integratie van gewestelijke geldmarkten in de Republiek) ontwikkelde zich voorspoedig. Het aan de UvA gebruikelijke functioneringsgesprek na tien maanden doorstond hij glansrijk en hij lijkt het goed te doen op de Posthumusopleiding.

Tijdens het verslagjaar zat ik in de leescommissie voor drie proefschriften: Quirijn van der Vegt (UU, september), Dirk Starink (UvA, oktober) en Abdul Wahid (UU, november).

Onderzoek

Als voorheen nam het met Oscar Gelderblom lopende onderzoek naar de evolutie van vroegmoderne geldmarkten in Europa vrijwel al mijn tijd in beslag. Gesprekken over verschillende nieuwe onderzoeksprojecten leidden evenmin als vorig jaar tot concrete resultaten. Er ligt een prachtig project bijna voor het oprapen, namelijk het onderzoeken van de effecten van technologieoverdracht via defensie aanschafprogramma's. Bij Defensie bestaat er grote belangstelling voor en gesprekken met verschillende betrokkenen maakten de relevantie ervan voor verschillende disciplines duidelijk. Een vooraanvraag binnen het NWO Slimme Sturing programma haalde het echter niet en door het ontbreken van een kandidaat zag ik ervan af om een deelproject binnen de jaarlijkse UvA ronde in te dienen.

Publikaties

(met Abe de Jong en Ailsa Röell), 'De ontwikkeling van de naamloze vennootschap in Nederland tot 1850, een bedrijfseconomisch perspectief', *Maandblad voor accountancy en bedrijfseconomie* 87 (2013) 217-232

(met Oscar Gelderblom en Abe de Jong), 'The Formative Years of the Modern Corporation: The Dutch East India Company VOC, 1602- 1623', *Journal of Economic History* 73 (2013) 1050-1076

(met Oscar Gelderblom) 'Mirroring different follies, the character of the 1720 speculation in the Dutch Republic', in William N. Goetzmann, Catherine Labio, K. Geert Rouwenhorst, and Timothy Young, ed., *The Great Mirror of Folly: Finance, Culture, and the Crash of 1720* (Yale University Press: New Haven, 2013) 121-140

Presentaties en papers

'Financiële crises vroeger en nu', Nederlandse Vereniging voor Genealogie, afdeling Amersfoort, april

'De tweede jeugd van de stapelmarkt, economische groei en stedelijk verval in de achttiende eeuwse Republiek', gastcollege UvA, april

'Shackles or stimulants? Historical reflections on how best to control "financial junkies"', seminar Financial Regulation, Utrecht april

'Banks versus markets: the Amsterdam financial system of the 17th century', Low Countries Financial History Group meeting, Wassenaar, juni

'The Amsterdam Haute Banque, 16th-20th centuries', European Business History Association, Uppsala, augustus

'Microfinance and the decline of poverty, evidence from the 19th century Netherlands', Monetary History Group, Londen september

'De handelspraktijk als bron van recht', rechtshistorisch dispuut Utrecht, november